

VÅGAR DU STOCKHOLMS SKÄRGÅRD – PÅ HÖSTEN?

De flesta förknippar Stockholms skärgård med sommar, sol och bad. Huvudskär är emellertid minst lika vackert på hösten.

TEXT Johan Augustin FOTO Bruno Ehms

VI BLIR HÄMTADE AV TOM GRANSTRÖM som är uppvuxen på närliggande Ornö och har varit tillsynsman i södra skärgården i 39 år. Han känner till var varenda grynnan eller grund lurar strax under vattenytan – utan att ens behöva kolla på sjökortet särskilt noggrant.

Plötsligt sticker ett nyfikat huvud upp ett femtiotal meter från båten, och sedan ytterligare ett – några gråsäl är intresserade av vad för slags mekaniskt havsmonster som inkräktar på deras territorium. Gråsälstammen har återhämtat sig och den naturliga balansen håller på att återställa sig i havet; allt fler havsörnar som häckar i området är ännu ett exempel på det.

Fisket har lockat människor till Huvudskär i generationer, men även det magiska ljuset. Konstnärer och fotografer har fångat motiven: de kala klipporna, havet och ljuset tillsammans med de femtontalet röda hus med vita knutar

som ligger utspridda över huvudön Ålandsskär.

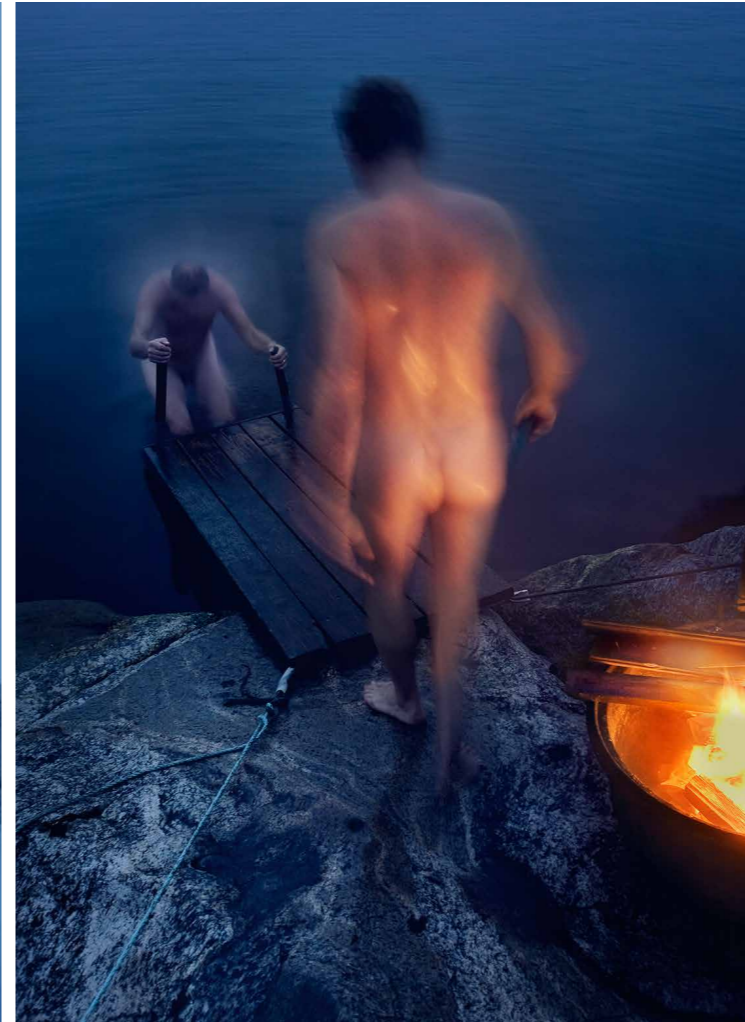
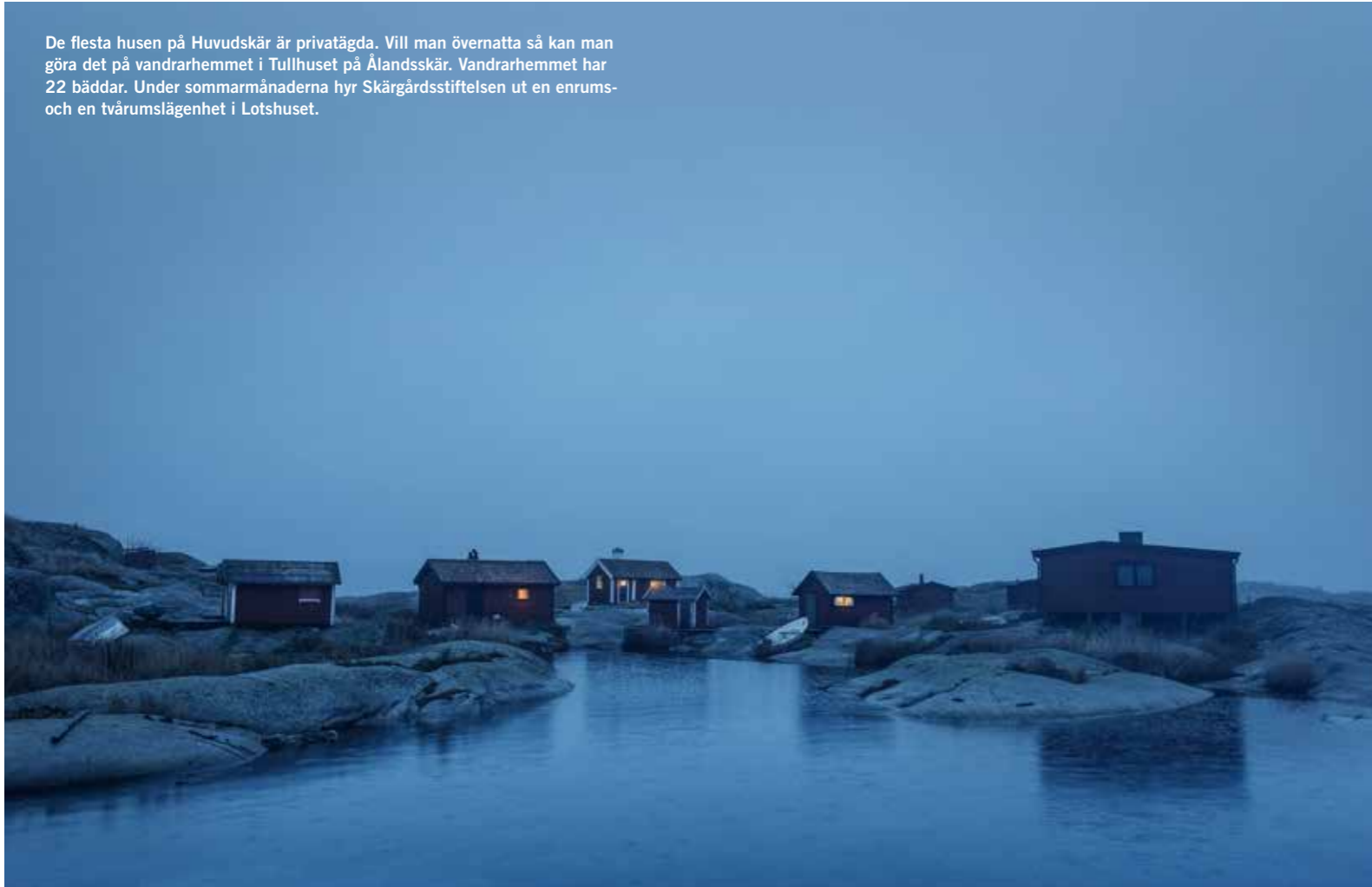
Stockholms skärgård är en turistmagnet under sommarmånaderna, men att ta sig hela vägen ut i södra skärgården, så långt det går innan Östersjön helt tar över, är det inte många som gör så här på höstkanten – tredje helgen i oktober. Dagarna är väsentligt kortare, javisst, men det där ljuset är ändå fortfarande det samma, trots molntäcket som envist hänger kvar denna helg.

De flesta som kommer hit året om känner till att man lever nära naturen, att man tar med sig sovsäckar, varma kläder, egen mat och att det inte finns någon el att tillgå. Nåväl, inte riktigt alla.

– Vi har haft elever som kommit hit och sagt: ”va, finns här ingen dusch?”, som har åkt hem efter två dagar, berättar Tom och minns en gång när några ungdomar kom bärandes på ett elaggregat: ”vi ska ha det här till en mikrovågsugn”.

– Jag sa till dem att åka hem direkt. »

De flesta husen på Huvudskär är privatägda. Vill man övernatta så kan man göra det på vandrarhemmet i Tullhuset på Ålandsskär. Vandrarhemmet har 22 bäddar. Under sommarmånaderna hyr Skärgårdsstiftelsen ut en enrumslägenhet i Lotshuset.

» **DENNA HELG ÄR DET OVANLIGT MYCKET FOLK** på Ålandsskär: hamnens träbrygga har inte en enda ledig plats, och det ryker i skorstenen från den lilla vedeldade bastun. Det råkar sammanfalla så att sommarhusens ägare har kommit hit för att elda ris- och bråte i "Eld över skärgården" – en tradition som fortfarande hålls vid liv, samtidigt som ett tjugotal seglare träffas på sin årliga "Hälsoresa".

Gemenskapen går det inte att ta miste på när bastudörren slungas öppen, och nakna medelålders män springer ut med ölburkar i händerna – för att i nästa ögonblick slänga sig i det niogradiga vattnet, vars yta är helt spegelblank- och orörd fram tills att plasket bryter stillheten.

Gruppen har känt varandra i trettio år och kommer hit varje höst för att avsluta skärgårds-säsongen. Några av dem sover på sina båtar, de andra på vandrarhemmet som även kallas Tullhuset. Det och Lotshuset är de enda husen som finns att hyra, resten är privata trästugor, och fastigheterna är värda sin vikt i guld.

– Det var någon som nyligen köpte en stuga på fyrtio kvadratmeter för fem miljoner – för att

sedan riva den och bygga nytt direkt, säger Peter Karlsson som nyss tagit en värmande bastu, och förklarar varför han kommer hit varje höst.

– Det är fantastiskt här på hösten, det brukar inte finnas några människor här då!

DIMMAN LÄGGER SIG SAKTA över de kala hållarna, över ljungriset, enbuskarna, de låga tallarna och björkarna som växer på Ålandsskär. Plötsligt bryts tystnaden. Någon ropar att "elden är tänd" och lågor syns längst uppe på berget – bakom den vita fyr som en gång i tiden visade båtsmännen rätt.

De små vita privat-skyltarna på berget markerar att det är någons tomt man beträder i uppforsbacken, men det hela blir ganska larvigt eftersom det inte finns några tydliga gränser eller staket – bara osynliga gränser mitt ute i yttre skärgården. Istället är det fullt fokus på att inte vurpa nedför de hala hållstenarna.

Kring brasan har ett tiotal personer samlats. För Viveca Brattström, som har stuga på ön, handlar det om nostalgi att träffas och elda ihop. Ölivet är gammalmodigt och enkelt leverne, även om de

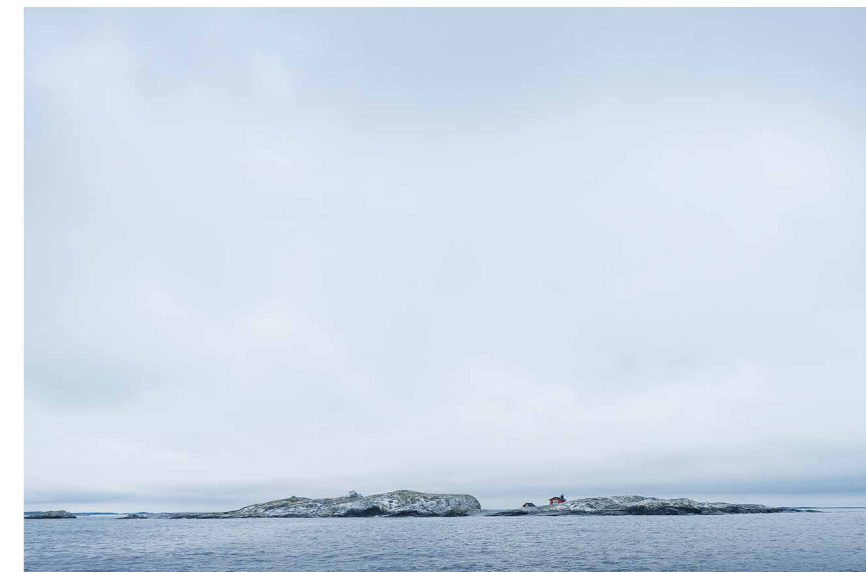
flesta stugägarna faktiskt har installerat solceller som räcker till belysning, kylskåp och att ladda mobilen.

– Vi gillar charmen med att inte ha någon el. Visst är det lite läskigt men vi vill ha det så. Vi vill inte bygga någon autostrada, utan behålla karaktären, berättar Viveca med det där speciella skärgårdslugnet i rösten.

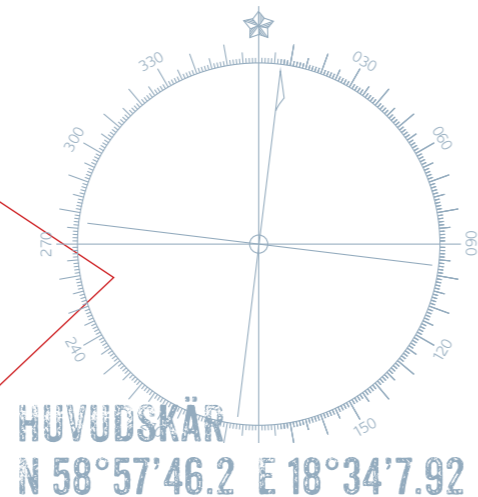
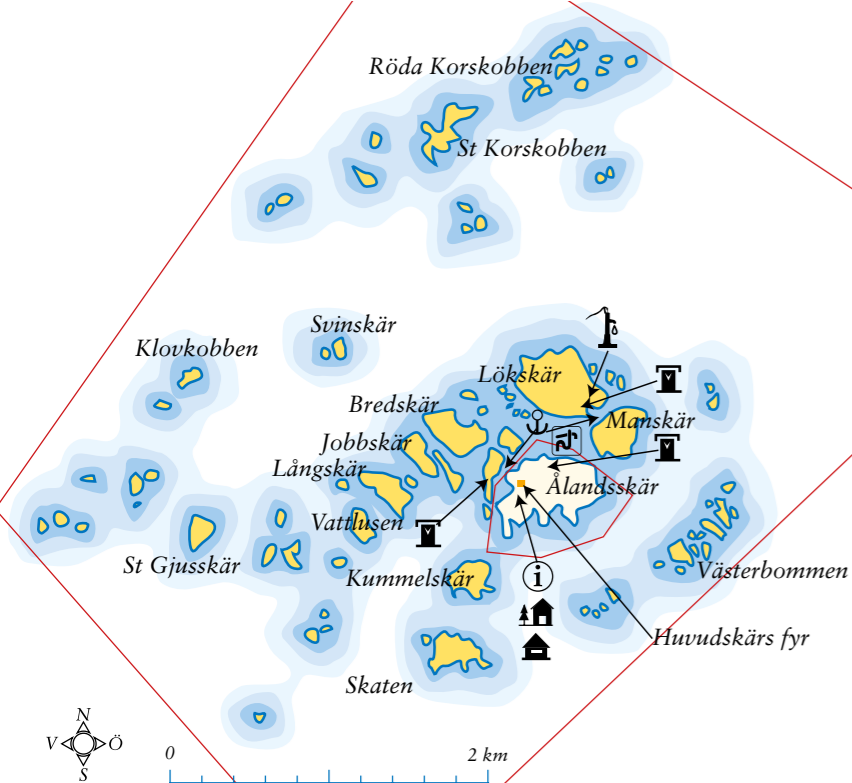
Ficklampan visar vägen ner för berget och in i Lotshuset, där några värmeljus värmer upp rummet där sovsäcken väntar.

MORGONEN DÄRPÅ ska stiftelsens tillsynsman för Huvudskär Per "Pelle" Blom visa upp Myggskär, en kvarts båtresa norrut – en skärgårdspärå som ingen får missa.

– Det finns ingen mygg på Myggskär, däremot en massa knott på sommaren som kanske har blivit förväxlade som flygfän – därav namnet, berättar Pelle när han traskar omkring på ön med två karaktäristiska röda stugor med vita knutar, som kajakister och andra naturälskare gärna lånar utan kostnad. Det är nämligen gratis att bo på ön, »

Övernattingsstugorna på Myggskären kan inte bokas och det är först till kvarn som gäller. Två dygn i sträck är max för övernattnig.

Bra att veta

För boende på öarna kontakta Skärgårdsstiftelsen: www.skargardsstiftelsen.se. Stugorna på Myggskär går inte att boka i förväg utan får användas när de är lediga, dock max två nätter åt gången. Säsongen är flexibel, helt väderberoende, så det finns inga direkta datum för när det går att bo på öarna under hösten.

Ta med dig: mat, varma kläder, ficklampa, sovsäck och gummistövlar.

Huvudskärsreservatet sträcker sig över en vid vattenyta och räknar nära 200 äar och kobbar, från det halvkilometerstora Lökskär till små, nakna klippor, som nätt och jämnt höjer sig över vattnet. Sammantaget är landarealen 85 ha. I skrevor och på de större öarna finns sparsamt underlag för en typisk utskärsvegetation. I fuktiga sänkor finns små "torvmossor" med vitskimrande ängsull och enstaka andra härdiga arter. Ett rikt fågelliv fyller luft och vatten med rörelse och ljud, skiftande efter dygnsrytm och årstid.

» och det här är så nära gud det går att komma, om det nu finns en naturgud. Hällarna är kala, bitvis klädda av mossor, och formade av vinden. Himlen är grå men ljuset är här, konstant närvarande.

I gästboken som ligger på bordet i en av stugorna har en kvinna i ett sällskap på elva möhippafirande väninnor nyligen skrivit: "Ett fantastiskt dygn på världens vackraste plats. Myggskär, livets lycka i underbar sol, god mat, fantastiska bad, skratt och mys vid brasan. En lycklig stund på en lycklig plats".

— **DET ENDA MAN BEHÖVER** ta med hit är mat, vatten och ved, säger Pelle, hoppar i båten och sätter av mot ön Fjärdlång. Tjugo minuter senare lägger han till vid bryggan på den norra delen, som lägligt kallas Norrön. Den stora vedeldade bastun ligger alldeles intill bryggan, och en stycke längre upp genom ängsmarkerna ligger Norrörtorpet, ett torp som Pelle har reparerat och underhållit, och här precis som tidigare lyser elen med sin frånvaro. Men gasolspisen fixar tomat-soppan i ett nafs, och vildmarkskänslan infinder sig lika snabbt.

Pelle berättar att en grävling har flyttat in under huset, och att en älg brukar komma in i trädgården och mumsa i sig de övermogna frukterna på äppelträdet – kort sagt så flyttar de vilda djuren in när människorna lämnar ön.

– Här är alltid fullbokat på sommaren, men på hösten och våren är det nästan tomt. Folk är väl bekväma av sig antar jag. ●

Med lite fiskelycka kan höstmännen utökas.

» De flesta som kommer hit året om känner till att man lever nära naturen, att man tar med sig sovsäckar, varma kläder, egen mat och att det inte finns någon el att tillgå. «